

napravi, da živinče bljuva in se bolezní reši. Druge zdravila potem so: pušanje krvi na ušesih in repu, zelnica ali repnica, kisto mleko. Tudi solitarja (po pol kvintelja) se daje na mleku ali vodi lanénega semena. Dobro tekne tudi z mizlo vodo politi prešiča, potem pa ga dobro zribati in odeti; tudi umivanje celega živinčeta z jesihom pomaga včasih. Bog obvari zaklati tako živinče in povžiti ga!

Še nekaj o čelarstvu.

Bilo je sicer v 47. listu „Novic“ dobro razloženo, kako se zamore roparcev v okom priti. Znaló bi se toraj komu nepotrebno zdeti, da bi še kdo kaj o tem pisaril. Al človeški um je tudi še v ti reči tako omejen, da ne more prav gotovega pripomočka najti. Le po skušnjah mora proti njemu tavati, in čelar mora tiste enostranske pripomočke za dobre sprejeti, ktere mu je lastna ali družih skušnja odkrila. Skušnja pa ljudi po različnih potih vodi. Naj mi toraj drage „Novice“ dovolijo, da tudi še jez nektere pota, po kterih me je skušnja zastran roparcev vodila, svojim bravcom naznanim.

Poglavitno pravilo je, ko si panjem, ki so čez zimo matico zgubili, pomagal, kakor je bilo v 47. listu „Novic“ nasvetovano, da imaš žrela tako pridelane, da jih vèn in notri gredoče čebele večidel zapolnejo. V ta namen sem si dal luknjičaste plehe narediti, ki so na enem koncu še menj kot četrt palca na visoko, in dober palec na dolgo, žrelu enako, izrezani. Ž njimi bolj ali menj žrela pripiram, kakor tudi čebele bolj ali menj letajo. Slab panj imam tako priprt, da čebele le posamno vèn in notri grejo. Pri tako majhnem žrelu bo tudi ena sama domača čbela roparci vhod ubranila, zlasti, ker so roparce, dokler se še niso v panj navadile, prav boječe. Te plehe imam tudi čez zimo na žrelu priterjene, da skozi plehasto, majhno žrelo miši v panj ne morejo.

Na to vižo morajo biti spomladi panji, dokler ni paše, pridelani. Imej pa tudi vse panje pridelane, ker marsikteri panj, ki je čbelnat in je na videz prav dober, se vendar ne bo roparcev bolj branil, kakor oni, ki je brez matice. To so taki panji, ki nimajo še ali nič ali prav malo zadelane zalege. Take panje naši čbelarji vsaj kake četrt ure deleč in v tak kraj zanesejo, ker ni družih čbel v obližji. Še le čez kakih 14 dni, ko imajo tudi že zadelano zalego, jih zopet v svoj čbelnjak prinesejo.

Tudi sem prepričan, da ni dobro čbel čez zimo v kakem kraju zaprtih imeti, in jih še le o gorkih spomladanskih dnevih v čbelnjak razpostaviti. Roparce jim prve dni potem rade zlo nadlegvajo.

Roparce tudi take slabe panje lože in brž premagajo, ki so začeli od zadej satovje delati, in so na prvem koncu še prazni in take, ki poprek satovje delajo. Da temu v okom pridem, vstavim v vsaki panj, pred ko roj noter ogrenem, na prvem koncu podolgem kako dlan široko škrilico satovja, da čebele tam in tako delati pričnejo, ker in kakor sem jim pokazal.

Posebno pa naj se čbelar pravila drži, da ne bo čbelam podnevi, ampak še le zvečer pokladal, ko čebele nič več ne letajo. Tudi se jim sme na enkrat le toliko položiti, kar čez noč povžiti ali pospraviti zamorejo. Dobro je tudi brž drugi dan zjutraj posodo, v kateri si pokladal, iz panjev pobrati. Le v kakem grdem deževnem dnevu bi se jim smelo tudi podnevi pokladati. Celó nevarno je, v kakem toplem dnevu méd okoli čbelnjaka prenašati. Tudi ni dobro satovja v čbelnjaku hraniti.

Na vse to pa mora čbelar ob času, ko se čebele rade ropajo, večidel ali vsaj večkrat na dan, pri svojih čbelah biti. Poznati mora vsako ptujo čbelo, ki okoli panjev stika, že na videz, da jo zamore odgnati, ko bi se imela v kak panj vkrasti. Tudi ne boš veliko škode naredil, ako kako

prvinko raji stereš, kakor v panj spustiš, ker potem bi utegnila kmali celo trumo seboj pripeljati in ti veliko sitnost napraviti.

Ako bi se pa vendar na vse to še pripetilo, da bi roparce iz kakega panja méd nositi začele, jih popolnoma priperaj in čez nekaj časa jim sopet odpri, kakor je bilo v 47. listu „Novic“ nasvetovano. Še bolj boš pa opravil, ako roparce, ki so se ta čas obilo okoli žrela nabrale, z vodo kropiš in polivaš. Tudi, ko žrelo zopet odpreš, vèngredoče sproti polivaj. Z vodo sem jih jez še najbolj ostrašil in odvadil. Vendar so se drugi dan zopet povrnila.

Že vès nevoljen si izmislim drug pripomoček. Ko so namreč roparce najbolj v panj šle, ga zadelam. Zadnjo skončnico odprem. Okoli panja žakelj, ki ga imam za roj loviti, tako ovežem, da so se roparce, ki so skozi zadnji konec vèn letale, v žakelj lovile. Se vé, da so mogle biti vrata čbelnjaka ta čas odprte, da je svitloba v panj nastajala. Zadnji konec žaklja pa naj je nakviško in proti vratam obrnjen. Ko potem žrelo zopet odprem, in še druge roparce v panj spustim, je bil v kaki četrt uri popolnoma mir storjen. Vzajem potem žakelj preč, in čez nekaj časa roparce iz njega spustim; pa kmalo so se spet povrnila. Ko jih pa potem zopet vdrugeč na to vižo polovim, sem ž njimi drugači ravnal; in potem sem tudi mir imel.

Pa misliti bi si utegnil kdo, da sem prav nekristjansko ravnal. Toraj moram opomniti, da se je gospodar roparcev debelo krohotal, ko sem mu svetoval, kako da naj jih ustavlja. Zasramljivo me je zavrnil in mi celó dovolil, z roparci storiti, kar se mi ljubi. „Volenti non fit injuria.“ To bi tudi jez bil takrat storil, ako bi bil prepričan bil, da kdo svoje čebele v roparji podpera.

Ne bi se bilo pa tudi bati, da bi na to vižo roparčni panj končal. Prepričan sem, da bo tak panj tudi še potem dober ostal. Tudi se na to vižo samo roparce v žakelj lovijo. Domače čebele namreč le čez žrelo, ko so vajene, vèn silijo. Roparca pa, ko se enkrat medú nasrka, brž iz panja zletí, kjer več prostora in svitlobe vidi.

Pripetilo se mi je pa tudi pretečeno pomlad, ko so se čebele zlo ropale, da je tudi moje panje cela vojska roparcev napadla, česar sem nekoliko tudi sam kriv bil. Imel sem do večera hudo homatijo pri čbelnjaku. Tudi drugi dan, pred ko so moje čebele letati jele, so jih zopet roparce napadale. Brž toraj vse žrela s plehi popolnoma pripremi. Da so žrela tudi v tèmi bile, zaprem tudi unanje vrata. Potem podim z rutami in z zelenimi vejami prihajoče roparce tako dolgo preč, da večidel vse odženem. Ko potem ob kaki 10. ali 11. uri zaprte čebele, ki so solnčno gorkoto že zlo čutile in močno vèn silile, odprem, so s tako silo vèn planile, da so še ostale in prihajoče roparce prestrašene kar zginile. Nobena se ni več postopila prikazati se blizo žrela, ki je od domačih čbel zlo obsedeno bilo. Ako je pa vendar še kak panj bil, iz kterega niso čebele planile, ko sem ga odprl, sem ga imel še tako dolgo priprtega, da so tudi tam začele vèn siliti. Ravno tako sem tudi drugi dan storil in popolnoma sem roparce ustavil. Brž bi po takem ravnanji domače na rop šle, kakor da bi se od roparcev premagati dale.

Dobro se pa mora paziti, da ne bi kak panj med tem časom, ko je zadelan, zadahnil; kar se po tem spozná, ako bi močno hrumeti jel.

Naši čbelarji tudi okoli žrel z brinjevim oljem mažejo, da médeni duh pred žrelom slabijo.

Po ajdovem cvetji, ko paša neha, se taki panji, ktere roparce premagujejo, tudi lahko brez škode v kak temen kraj toliko časa zaprejo, da se čebele sploh ropati nehajo.

Ako pomladi kaki panj brez matice dobim, ga le takrat naveznem, ko je slab. Ima pa dosti čbel in médu, vzajem najslabejemu mačico in jo onemu dam; tega še le ali naveznem ali pa le čebele h kakemu slabemu soženem. Mu le zalego izrežem. Drugo pa dobro shranim in pozneje

kak roj noter ogrenem. Ravno tako ravnám s panjem brez matice pred ajdovim cvetom. Le ta razložek je, da matico v novem panju kak dan v škatlici zaprto imam. Oni slab rojček pa, kteremu sem matico vzela, vselej navezujem.

Več reči sem sicer v tem spisu morebiti premalo razjasnil, pa to le zato, ker nočem s predolgim spisom „Novicam“ prostora kratiti.

F. Z. . . . a Uršnaselski.

Dobrovoljne misli o poljedelstvu.

Spisal dr. Jože Orel.

(Konec.)

V tej zadevi razodeva dobre misli R. Nobis v svojem spisku „Fassliche Belehrung über die Sammlung, Behandlung und Verwendung der menschlichen Excremente und thierischen Abfälle. Jahrgang 1861“, ki pravi tako:

Pešanje rodovitosti polja in pridelkov izvira iz obožanja zemlje. Tudi bolehanje pridelkov najbrže od tod pride. Imenitni kemikar dr. Liebig je dostojno skazal, da, ako kmetovavec hoče si prihraniti svoje polje vedno v enaki moči, mu mora povračevati vse gnojne stvari, ktere je spravljene pridelek povžil.

Veliko gospodarskih pridelkov se spečá v mesta, namreč žita, mleka, mesa itd. Kar se v mesta pripelje, ne koristi polju; iz polja po blagu, v mesto speljanem, zlečene gnojne prvine so šle rakom žvižgat, in ker se to leto za letom godí, ni čuda, da polje obnemore; pridelki čedalje bolj pešajo, čez vse to pa še celó bolehajo!

Kmetovavci spoznaje, da je polju treba povžite gnojne moči povračati, gnojijo sicer svoje njive, toda brez pomiselka, da morajo z gnojem vse tiste gnojne prvine, ktere pridelki povžijejo, polju povračevati, sicer mora poljska moč pešati, pridelki se manjšati.

Najvažniši deli gnoja sta gnjilec (trohnjilec) in fosfori apnéec; unega nadomestuje gospodar v obili in dostojni meri z navadnim gnojem, tega (fosfornega apnenca) pa ne potrebuje, namreč ne v taki meri, v kakoršni ga je polje pridelkom oddalo.

Na vprašanje: kako tej pomanjkljivosti pomagati, naučijo v tej zadevi skušeni Anglikani in učeni drugi možaki.

Ti le pravijo, da živalske kosti imajo izmed vseh gnojev v sebi največ fosfornega apnenca, gnjilca pa človeško blato in živalske trupla.

Človeško blato in scavnica, od davnih časov na Kitajskem in Japonskem spoznana za najtečniši gnoj, se tamkej s tako marljivostjo vsled vladnih postav naberata, da se ju nič ne zgubi. Na cestah in potih so posode postavljene, v ktere morajo ljudje pod kaznijo svojo potrebo opravljati. Kako drugače je to pri nas: nikomur ni mar za ta neprecenljivi gnoj; kodar se hodi, povsod se nahaja gnjusoba, ki gré pod zlo, namesto da bi se porabila v prid. Po mestih se odteka po pokritih strugah v tekočo vodo, in ona jo odnaša v nižeje dežele. Kadaj se nam bodo oči odprle, da bomo tudi mi začeli spravljati in rabiti to neprecenljivo zalogo kmetijskega blagostanja v svoj prid?

Ravno tako se vedemo tudi s trupli živali, ki so poginile. Stare, za naše čase slabo priležne postave in ukoreninjena napačna sramota so krive, da take živali zametujemo, namesto da bi jih porabili v prid kmetijstva. Želeti je, da se te škodljive postave odpravijo, in napačna sramota opustí.

Kosti, najpotrebnejši del gnoja, so šle do sedaj večidel v tuje dežele. Še le pred nekoliko leti so se kmetovavci avstrijskih dežel lotili jih za gnojenje rabiti. Na Dunaji in okoli so se ustanovile fabrike, ki pripravljajo koščeno moko. Da bomo tudi na Krajskem imeli prilžnost naše polje v dobrem in rodovitnem stanu prihraniti, je domoljubni gosp. Valentin Češko osnoval pod Ljubljano fabriko za koščeno moko z namenom, ta neprecenljivi

gnoj deželi v korist obračati in njega izpeljavi se upirati. Da se bomo te moke veselejše poprijeli, je nastavlil kup po 2 gold. 50 kr. nov. dn. za dunajski cent.

Da pa naši kmetovavci vejo, kako koščeno moko rabiti, bodi jim povedano, naj rabijo navadni gnoj kakor do sedaj, povrh pa naj še vsako peto leto na oral po 8 do 9 centov koščene moke pred povlečenjem, pred ali po setvi enakomerno raztrosijo.

Enaki dobiček bo došel kmetovavcu, če si bode mešanico (kompost) napravljajal iz hlevnega gnoja, cestnega blata ali sicer kake prsti, človeškega blata in koščene moke; na vsakih 20 voz druge mešanice naj potrosi do en cent moke, in vse skupaj naj nekolikokrat poliva s scavnico ali gnojnico.

Pri tej priliki bodi še povedano, kako so hlevi napravljati, da se gnojnica in scavnica najkoristneje porabite, tudi da konji in govedina vedno suho ležišče imajo.

Stanišča kónj in goved naj se tako napravljajo, da malo od jasel doli visijo, na kraju stanišč se vloží žleb, ki nekoliko visi proti kraju, kjer je sod od pet do deset veder velik v tla zakopan, da se vsa mokrota va-nj steka. Se vé, da sod je treba dobro zakriti in ga po potrebi prazniti. Tako nabrana scavnica je kaj dober gnoj, posebno za polivanje gnojne gomile napravljene tako, kakor je bilo spredaj rečeno.

Koščena moka je na prodaj v Ljubljani v hiši št. 250 za zidom.

Jezikoslovne reči.

O členkih.

Spisal Podgorski.

(Dalje.)

Besedica no (tudi nu, nъ; v stari slovenščini нѢ, нѢ), ki smo jo ravnokar vidili ko pritiklino členkov *i* in *a*, kaže nasprotje, kakor *a*. Ona nam rabi dandanašnji skoraj samo še v sostavi; gola je slišati le, kadar se je predstoječi *i* ali *a* odbrusil. Na pr.: Jaz pojdem, no kaj mislite vi? Tako en Turk mi govori: no kaj na vrhu tak grmi?

Potem stoji no namesto nego (neg, ner) v besedici pred-no (preden) namesto: pred, kakor. Na pr.: oglasi se, preden pojdeš.

Kranjski Dolenci govore v tem primeru premer, kar je: pred-ner (staroslovenski pred-neže).

Od članka no ima se razločevati medmet no! nu! Na pr.: No! kaj delaš? Pojdi-no!

IV. Besedice kъ, ki se po raznih krajih izgovarja kъ, ka, ke, ko, ki, je v slovenskem jeziku neizmerno veliko slišati. Prihaja pa to odtod, da je ona kratica, ki namestuje nekoliko besedi. Stoji namreč namesto kedar, keder, ker, kakor in vidi mi se, včasih tudi namesto kar.

Poglejmo si te slučaje po samoč.

1. kъ namesto kedar (wann) keder (wo) stoji v odvisnih stavkih, kedar se naznačuje čas ali vzrok. Na pr.: ko vi spite, jaz čujem. Lahko bi nam ti pomagal, ki bi hotel. Ne taji, ki dobro vemo, da si kriv. Hvala, ki ste nam pomagali. Narod upotrebljava zdaj daljšo, zdaj krajšo obliko; tudi jo, kadar sledí ta beseda večkrat zapored, premenjuje. Na pr.: Verjemi mi, ki vem, keder sem zraven bil. Ti možje bodo priče, keder so vidili. Tudi Nemeč rabi tukaj včasih: wo? Mi pišemo v tem pomenu ko ali ki, narod pa govori kakor sem že rekel, različno: kъ, ko, ki, ke. Namesto keder, ko znači vzrok, govore Slovenci tudi zakaj ali pa kaj, kajti. Na pr.: Zato ne pride, zakaj se boji, da bo tepen. Zato je hud na me, kaj ga nečem vzeti (za moža). O tem pozneje več pri besedici kar. Namesto daljšega keder je tudi krajši ker v navadi. Hrvatje in Srbi rabijo namesto tega našega ko, ki, kedar, keder, sploh kad. V češčini nahajamo kdy, když.